

SLAYTON D. LAURIE

THE PROPAGANDA WARRIORS

America's Crusade Against Nazi Germany

Modern War Studies

(University Press of Kansas, Lawrence, 1996. 335 o.)

Az amerikai szárazföldi csapatok hadtörténeti kutatóközpontjának (Conventional War Studies Branch, Histories Division, U.S. Army Center of Military History) munkatársa monográfiája témájára a második világháború idejének amerikai propagandáját választotta. A nagy levéltári forrásanyagot és szakirodalmat felhasználó munka jól érzékelteti, hogy a náci propagandával szembeni amerikai válaszlépéseket az első években ugyanazon belpolitikai eredetű bizonytalankodások jellemezték, mind a nagypolitikát. De még a háborúba való belépést követően is az amerikai hadicélok differenciátlansága, az ellenfél teljes legyőzésének célja, nem kis gondot okozott a propagandaformálók számára. A mai napig viták folynak arról, hogy mennyiben járult hozzá a győzelemhez a pszichológiai hadviselés. A Szerző eredményeinek tükrében, úgy látszik, nem elhanyagolható mértékben.

Az első fejezetekben rövid bevezetést olvashatunk a német propagandagépezet kiépítéséről, szervezetéről, működéséről. A németek az amerikai németek megnyerését is célul tűzték ki, ám ennek eredményeit még az amerikaiak is jócskán eltúlozták. A korabeli értékelésekben is meghatározó volt a háborús pártiak és az elszigetelődés híveinek szembenállása.

A könyv érdemi része a létrejött, s gyakran átszervezett polgári és katonai propagandaszervezetek történetével, azok vezető egyéniségeivel, a pszichológiai háború fontosságának elismeréséhez vezető folyamattal foglalkozik. Elsőként magán, társadalmi és akadémikus szerveződések (pl. Committee on National Morale) vették fel a harcot a náci ideológiával szemben, és igyekeztek a kormányra nyomást gyakorolni megfelelő hivata-

lok felállítására. A kezdeti bizonytalanságban az is szerepet játszott, hogy az első világháborúban megszervezett Információs Tanács (Committee on Public Information) hisztérikus és nacionalista felhangjaival némileg diszkreditálta a propagandatevékenységet. A kezdet az 1941-ben megszervezett állami Office of Civil Defense volt, amire főleg koordinációs feladatok vártak. A külföldi információs szolgálat, a Foreign Information Service (FIS) külön szervezetet kapott William J. Donovan vezetésével. Még 1941-ben szerveződött meg az Office of Facts and Figures, kormányzati információs hivatalként.

Az USA háborúba lépését megelőző hónapokban a kezdeti lépések felgyorsultak, s a hazai, amerikai közvélemény megdolgozása került az előtérbe. Donovannal az élen ekkor, 1941 júliusában szerveződik meg a COI (Office of the Coordinator of Information), feladatául kapva egyszerre a hírszerzést és propaganda-terjesztést. Az év végére kialakul a FIS végleges struktúrája, amelynek hangsúlyos része lett a 15 nyelven készülő rádióprogramok és a 18 nyelven nyomtatott propaganda anyagok sora. A COI és FIS 1942-től szervezetileg az OWI (Office of War Information)-ban és az OSS (Office of Strategic Services)-ben élt tovább, Elmer David és Robert Sherwood vezetésével. A hazai morál, a háborús célok és feladatok hazai népszerűsítése legalább annyira fontos szerepet kapott tevékenységében, mint a külföldre szóló, németellenes propaganda. A rádiós program gerincét a Voice of America adásai jelentették, csak ez a részleg 1942 szeptemberére három ezer főt foglalkoztatott, 22 nyelven sugárzott.

Donovannak a pszichológiai háborúra vonatkozó nézeteit az OSS-ben sikerült megva-

lósítania. Az OSS Morale Operations Branch, az egyesített vezérkar irányítása alatt titkos feladatokat ellátó, és felforgató propagandát terjesztő szervezetté nőtte ki magát, amely a hadműveletek során komoly feladatokat kapott. 1945-re Kairótól Nápolyon át Londonig mindenütt jelen voltak. E szervezetek tevékenységét mindvégig heves – részben hatásköri, részben tartalmi – viták övezték, s igen gyakran kerültek átszervezésre. Részben ennek eredménye is lett, hogy a Legfelső Szövetséges Parancsnokság alatt 1944 áprilisában felállították a Psychological Warfare Division (PWD Supreme Headquarters Allied Expeditionary Forces), leginkább az OWI tapasztalatait hasznosítva tovább. Részletesen olvashatunk arról, hogy milyen konkrét katonai akciók elkészítésében vettek részt, milyen propaganda-politikát követtek Németországgal szemben, illetve magában Németországban. Az eredményeket mutatja, hogy 1944 júniusára a Wehrmacht parancsnoksága egy külön, az ellenséges propagandával szembeni osztályt állít fel.

A Szerző összefoglalásában világos okfejtéssel, jó stílusban különösen az OSS-MO

eredményeit emeli ki, s munkájukat nagyon hatékonynak és sikeresnek értékeli. A COI és OWI polgári szervezetként az amerikai liberális ideológia, az amerikai értékek nevében vette fel a küzdelmet a náci ideológiával. Ez az üzenet azonban, kritikusai szerint, elvont és naiv volt a totalitárius rendszerekben élő tömegek számára. Igaz, a háború alatt az amerikai vezetés soha nem fogalmazta meg világosan propaganda-stratégiáját. 1943 után az amerikai hadsereg befolyása alá vonta a propaganda-szervezeteket, s minden ilyen irányú tevékenységet a katonai céloknak rendelték alá. A pszichológiai hadviselés technikáját azonban sikerrel honosították meg, 1947-ben az OSS-ből lett a CIA, az OWI-ből a 40-es évek végére az Amerika Hangjával együtt az US Information Agency, miként az amerikai hadsereg gyakorlatában is tovább hasznosították a megtanultakat. A könyv tanulmányozása a hidegháború korszaka szempontjából sem haszontalan, sőt az akkori propagandaháború előzményei is a világháború korszakára vezethetők vissza.

Veszprémy László

RENDŐRSÉGI NAPI JELENTÉSEK 1956. OKTÓBER 23 – DECEMBER 12.

Első kötet. Összeállította és a bevezető tanulmányt írta: Kajári Erzsébet

(Kiadja a Belügyminisztérium és az 1956-os Magyar Forradalom Története Dokumentációs és Kutató Intézetének Közalapítványa, Budapest, 1996. 571 o.)

A kerek évfordulónak is köszönhetően örvendetes módon gyarapodott az 1956-os forradalom és szabadságharc szakirodalma. Közülük is kiemelkedik az a vaskos kötet, amely a „Belügyi iratok” forráskiadványszerzőzet első tagjának ígéri magát.

A rendőrségi napi jelentések közreadása rendkívül időszerű volt, hiszen – ahogyan azt a kötet előszavában Kuncze Gábor belügyminiszter is megjegyzi – „a hatalom látószögéből rögzített tények hiányoznak ugyanis leginkább '56 historikumából.”

Kajári Erzsébetnek a kiadványt bevezető kitűnő tanulmányából megtudható, hogy az

Országos Rendőrkapitányság Központi Ügyeletének 1953 nyarától kellett naponkénti esti jelentésben tájékoztatást adnia az elmúlt 24 órában történt és a társadalom, a közrend ellen irányuló bűncselekményekről, a közhangulatról, az időszakos mezőgazdasági munkák végzéséről, az ipari üzemek tevékenységéről, stb. A megyékből éjfélig beérkezett jelentéseket a Központi Ügyelet vezetője csoportosította, majd azok alapján másnap reggel írásos tájékoztatást adott feletteseinek. Katonailag megszervezett testülethez illően részletesen szabályozták, hogy a jelentésnek milyen formai követelményeknek és tartalmi